

Розглянуто існуючі в сучасній юридичній науці підходи до розуміння поняття «акт застосування норм права». На основі їх аналізу запропоновано авторську дефініцію досліджуваної загальнотеоретичної категорії, а також визначено особливості цього різновиду правового акта.

Ключові слова: *акт, правовий акт, акт застосування норм права, правозастосовний акт, застосування норм права.*

Постановка проблеми. Важливим завданням загальнотеоретичної юридичної науки є уточнення її понятійно-категоріально апарата, однією зі складових якого є категорія «акт застосування норм права», розкриття змісту якої дозволить отримати найбільш повне уявлення про досліджуваний правовий феномен.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття акта застосування норм права, його класифікація, характеристика суттєвих ознак є традиційними питаннями, що комплексно розглядаються в межах як наукових монографій, так і підручників та навчальних посібників з теорії держави і права.

Формування цілей. Метою цієї статті є уточнення змісту категорії «акт застосування норм права» та з'ясування особливостей цього різновиду правового акта.

Виклад основного матеріалу. Огляд наукової й навчальної юридичної літератури, присвяченої проблемі акта застосування норм права, свідчить як про відмінність у поглядах науковців щодо розуміння однойменного поняття, так і про вживання ними різних термінів для словесного позначення цієї загальнотеоретичної категорії.

Зазначимо, що в науковій і навчальній юридичній літературі вживаються такі терміни, як словесний символ категорії, що розглядається нами: 1) акт правозастосування; 2) акт застосування права; 3) акт застосування норм права; 4) правозастосовний акт. Усі вищевказані терміни являють собою словосполучення, спільним для яких є слово «акт». Зауважимо, що смислове навантаження як цього, так і термінів «правозастосування» та «застосування норм права» уже було предметом самостійного розгляду [8; 10].

Аналіз різних інтерпретацій слова «акт» засвідчив той факт, що лише три його значення стосуються предмета цього дослідження, а саме:

- 1) окремий прояв якої-небудь діяльності: дія, подія, вчинок;
- 2) офіційний документ, що має юридичну силу (наприклад, писаний указ, грамота, постанова державного, суспільного значення);
- 3) протокол, у якому фіксують певний факт [8].

Зважаючи на полісемічність слова «право» та однозначність у підході до розуміння словосполучення «норма права» [10, с. 136-137], вважаємо більш вдалим, доцільним і методологічно коректним уживання з-поміж інших саме

терміна «акт застосування норм права» для словесного позначення поняття, що складає предмет нашого розгляду.

З'ясувавши питання термінології, перейдемо до більш складного етапу дослідження – методологічного аналізу різних інтерпретацій поняття «акт застосування норм права», що знайшли своє відображення в науковій і навчальній юридичній літературі останнього покоління. Так, зокрема, М. Вороніна під актом правозастосування розуміє правовий акт індивідуального характеру, у якому формально закріплюється рішення державного органу по конкретній юридичній справі [3, с. 417]. Аналіз вищенаведеної дефініції поняття «акт застосування норм права» не відповідає сучасній парадигмі теорії правозастосування в частині суб'єктів, які наділені державно-владними повноваженнями із застосування норм права. У більш пізньому виданні міститься дещо відмінна від вищенаведеної дефініція цієї загальнотеоретичної категорії, що усуває вказаний недолік: «Акт правозастосування – це правовий акт, у якому закріплюється індивідуальне рішення суб'єкта правозастосування в конкретній справі» [18, с. 269].

П. Рабінович поняття «акт застосування правової норми» визначає як спосіб зовнішнього прояву формально обов'язкового правила поведінки індивідуального характеру, яке підтверджує, установлює, змінює або скасовує юридичні права й обов'язки персоніфікованих суб'єктів у конкретній життєвій ситуації [7, с. 134].

Як позитивну можна оцінити спробу вченого охопити пропонованою дефініцією всі можливі правові наслідки ухвалення акта застосування норм права через його зв'язок зі змістом цього рішення, тобто волевиявленням суб'єкта правозастосування, що підтверджує, установлює, змінює або скасовує юридичні права й обов'язки персоніфікованих суб'єктів у конкретній життєвій ситуації. Водночас таке волевиявлення, на відміну від нормативного, являє собою припис індивідуального характеру, а тому апіорі не може бути правилом (тобто, загальною моделлю) поведінки.

Російський науковець В. Карташов під правозастосовним актом розуміє офіційний акт-документ, що закріплює рішення компетентного суб'єкта правозастосовної практики по конкретній юридичній справі та містить персонально адресовані й індивідуально визначені обов'язкові юридичні приписи [5, с. 342]. Аналіз вищенаведеної дефініції поняття «акт застосування норм права» дозволяє акцентувати увагу як на його позитивних рисах, так і недоліках. Зокрема, у В. Карташова, на відміну від інших учених, правозастосовний акт закріплює рішення не суб'єкта правозастосовної діяльності, а суб'єкта правозастосовної практики. Це є свідченням того, що за задумом правника, така особа або ж має відповідний юридичний досвід, або обізнана з ним в обсязі, необхідному для ефективного здійснення функцій, що є складовою компетенції суб'єкта правозастосування.

На нашу думку, не можна повною мірою погодитися з такою суттєвою ознакою загальнотеоретичної категорії, що розглядається нами, як уміщення в правозастосовному акті лише обов'язкових для всіх адресатів юридичних приписів. Такі приписи можуть підтверджувати, установлювати, змінювати

або скасовувати не лише юридичні обов'язки персонально визначених суб'єктів права, але і їх юридичні права. А останні, як відомо, не носять імперативного (тобто, обов'язкового) характеру.

Не можна залишити поза увагою й той факт, що запропонована вченим інтерпретація загальнотеоретичної категорії, що складає предмет дослідження, суттєво звужує її обсяг шляхом закріплення такої суттєвої ознаки, як офіційна документальна форма вираження правового акта. Указаний спосіб об'єктивації волевиявлення уповноважених суб'єктів права є єдино можливим лише для нормативно-правових актів. Аналогічний недолік характерний і для інтерпретації досліджуваної категорії, запропонованої С. Бобровник і Т. Тараконичем. На думку вчених, акт застосування норм права являє собою офіційний документ компетентного органу держави, який приймається в результаті розгляду конкретної справи [19, с. 75], [16, с. 459]. Крім того, науково обґрунтована класифікація поняття «акт застосування норм права» за таким критерієм, як значення у процесі, передбачає наявність не лише основного правозастосовного акта, що приймається в результаті розгляду конкретної юридичної справи, але й проміжного акта, без якого ухвалення основного акта неможливе.

А. Колодій досліджуване поняття розглядає у взаємозв'язку з такою стадією застосування норм права, як прийняття рішення по справі. Учений, зокрема, зазначає, що на цій стадії виробляється рішення по справі, яке юридично оформлюється виданням правозастосовного акта, тобто індивідуального акта владного характеру (вирок, наказ, рішення і т. ін), що встановлює права й обов'язки конкретних суб'єктів цього правовідношення. Акти застосування норм права, стверджує правник, виступають як один із засобів державного керівництва і, одночасно, як засіб вирішення конкретних юридичних справ. Таким чином, уважає вчений, правозастосовчий акт виконує функцію індивідуального регулювання поведінки суб'єктів у конкретних правових відносинах [17, с. 221].

Схожий погляд з приводу функціонального призначення загальнотеоретичної категорії, що складає предмет дослідження, обстоюють російські правники Ф. Григор'єв та А. Черкасов. На думку науковців, акт застосування права – це офіційне рішення компетентного органу по конкретній юридичній справі, що містить державно-владне веління, виражене у визначеній формі та спрямоване на індивідуальне регулювання суспільних відносин [13, с. 461].

Наведені інтерпретації досліджуваного поняття суттєво звужують його обсяг, адже функціональне призначення акта застосування норм права не може обмежуватись упорядкуванням поведінки персоніфікованих суб'єктів права, свідченням чого є відповідний підхід до класифікації цієї загальнотеоретичної категорії, що припускає існування різновиду правозастосовних актів охоронного спрямування. В. Корельський і В. Перевалов під актом застосування норм права розуміють правовий акт компетентного органу або посадової особи, виданий на основі юридичних фактів і норм права, що визначає права, обов'язки або міру юридичної відповідальності конкретних осіб [15, с. 386].

Беззаперечним позитивом вищенаведеного підходу до розуміння досліджуваного поняття є виявлений ученими взаємозв'язок (кореляція) правозастосовного акта зі стадіями застосування норм права, свідченням чого є така характерна риса однойменного правового явища, як його видання на основі юридичних фактів і норм права (стадії встановлення фактичної та юридичної основи справи, відповідно, – авт. І. Сердюк). Водночас зміст принципу обґрунтованості в аспекті правозастосування означає, що прийняття правозастосовного акта має базуватися не на юридичних фактах, а на всебічному й повному дослідженні всіх фактичних обставин (тобто, юридичних фактів), що мають значення для справи, і має бути забезпечене належною та переконливою аргументацією [4, с. 239]. А юридична аргументація, як відомо, пов'язана з наведенням доказів для обґрунтування сформованої в суб'єкта правозастосування власної правової позиції у справі.

Не можна залишити поза увагою й невдало вживане вченими в аналізованій дефініції слово «виданий», яке, зазвичай, використовують в правовій доктрині при характеристиці інформаційної стадії правотворчості, що пов'язана з офіційним оприлюдненням нормативно-правових актів, їх доведенням до відома широкого загалу. Що ж до актів застосування норм права, які носять персоніфікований характер, то для їх загальнотеоретичної характеристики, на нашу думку, більш вдалим є такі загальні терміни, як «прийняття» або «ухвалення».

І останнє. Ми не поділяємо повною мірою думки В. Корельського і В. Перевалова про те, що акт застосування норм права визначає права, обов'язки або міру юридичної відповідальності конкретних осіб [15, с. 386]. Якщо під юридичною відповідальністю розуміти здійснюваний у межах правовідносин добровільно або за рішенням судового чи іншого юрисдикційного органу та забезпечений державою юридичний обов'язок правопорушника зазнати позбавлення певних цінностей, що йому належали [11, с. 49], то очевидним є умовивід про тавтологію, що має місце в запропонованій ученими дефініції досліджуваного нами поняття (міра юридичної відповідальності є не чим іншим, як індивідуалізацією юридичного обов'язку – авт. І. Сердюк).

В. Нерсесянц приписує таке визначення поняття, що складає предмет розгляду: «правозастосовний акт – це державно-владний індивідуально-компетентний акт, що вчинюється компетентним суб'єктом по конкретній юридичній справі з метою встановлення наявності або відсутності суб'єктивних прав або юридичних обов'язків і визначення їх міри на основі відповідних правових норм» [6, с. 428].

Крім очевидної тавтології, яку допустив учений при розкритті змісту досліджуваної категорії (правозастосовний акт – це ... акт), уважаємо методологічно некоректним уживане В. Нерсесянцем словосполучення «індивідуально-компетентний акт». У такий спосіб учений фактично наділив його тими властивостями, що їх має соціальний суб'єкт. Про обґрунтованість сформульованого умовиводу свідчить інтерпретація

терміна «компетентність», що знайшла своє відображення у тлумачних словниках та словниках іншомовних слів.

Скажімо, у Великому тлумачному словнику української мови за редакцією В. Бусела наведено такі значення слова «компетентний»: 1) який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий. // Який ґрунтується на знанні; кваліфікований (у 2 знач.); 2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний [1, с. 560].

Словник іншомовних слів, спеціальне наукове редагування в якому здійснили А. Спіркін, І. Акчурін і Р. Карпінська містить такі трактування терміна «компетентний»: 1) той, що володіє компетенцією; 2) той, що знає, обізнаний у певній галузі [12, с. 247].

Характеризуючи загальнотеоретичну категорію, що складає предмет дослідження, М. Вошленко зазначає, що це особливий різновид правового акта, у якому виражена єдність державної волі, утіленої в нормах права й волі суб'єкта правозастосування, що його видав. Акт застосування права, – продовжує автор, – є рішенням компетентного органу по юридичній справі, що містить індивідуально-владне веління. Іншими словами, це індивідуально визначений державно-владний припис, виражений в офіційній формі по конкретній юридичній справі [2, с. 35].

Аналіз вищенаведених суджень ученого про акт застосування норм права в аспекті суб'єктів волевиявлення, на нашу думку, свідчить про їх недостатню переконливість. Скажімо, М. Вошленко стверджує, що в акті застосування норм права виражена єдність державної волі, утіленої в нормах права й волі суб'єкта правозастосування, що його видав. Уважаємо таку позицію своєрідним виявом надмірного етатизму, характерного для авторитарної чи тоталітарної держави, у якій суспільство фактично не впливає на процес правотворчості, а правозастосовні повноваження є прерогативою держави в особі її органів, їх посадових і службових осіб. В умовах функціонування громадянського суспільства з розвиненими інститутами саме права держава покликана виявляти саме його волю, надавати останній необхідну юридичну форму та забезпечувати її втілення в життя. Однак це зовсім не означає, що держава перестає бути повноцінним суб'єктом правотворчості. Окремі питання, зокрема, податки, бюджет та амністія залишаються прерогативою держави.

Зважаючи на вищевикладене, небезпідставним буде умовивід про те, що в акті застосування норм права синтезується рефлексована (тобто, осмислена, пізнана) суб'єктом правозастосування воля громадянського суспільства або держави, а також його власна воля. Причому суб'єктами правозастосування, а отже, і волевиявлення, згідно з нормами чинного національного законодавства можуть бути не лише органи публічної влади, їх посадові й службові особи, але й представники громадянського суспільства.

Аналіз наведених вище дефініцій категорії «акт застосування норм права» дає підстави для таких проміжних висновків, що мають методологічне значення:

по-перше, акт застосування норм права не можна зводити до волевиявлення лише державних органів, їх посадових і службових осіб, адже

в такий спосіб штучно звужується обсяг цього поняття. Уважаємо, що досліджуваній категорії притаманна така суттєва ознака, як прийняття правозастосовного акта уповноважених суб'єктом управлінських правовідносин. Зауважимо, що управлінськими називаються такі правовідносини, для виникнення яких достатньо волевиявлення лише однієї уповноваженої сторони. Такі правовідносини є юридичним засобом упорядкування суспільного життя, що здійснюється на правових засадах. Їх суб'єктами є не лише державні органи виконавчої влади, але й інші органи публічної влади, їх посадові й службові особи, а також представники громадянського суспільства;

по-друге, акт застосування норм права за своєю зовнішньою формою виразу (способом об'єктивації в зовнішньому світі) може бути не лише письмовим документом, але й мати вербальну (словесну) форму або ж бути актом-дією (мати конклюдентну форму), що свідчить про некоректність інтерпретації досліджуваного нами поняття тільки як офіційного документа, тобто матеріального носія правової інформації;

по-третє, не можна повною мірою погодитися з такою суттєвою ознакою загальнотеоретичної категорії, що розглядається нами, як уміщення в правозастосовному акті лише обов'язкових для всіх адресатів юридичних приписів. Такі приписи можуть підтверджувати, установлювати, змінювати або скасовувати не лише юридичні обов'язки персонально визначених суб'єктів права, але й їх юридичні права. А останні, як відомо, не несуть імперативного (тобто, обов'язкового) характеру;

по-четверте, вважаємо, що в акті застосування норм права синтезується рефлексована (тобто, осмислена, пізнана) суб'єктом правозастосування воля громадянського суспільства або держави, а також його власна воля.

У концептуальному плані важливе методологічне значення має авторська інтерпретація загальнотеоретичної категорії «правовий акт», що є родовим поняттям по відношенню до іншого, підпорядкованого йому поняття. Ним є акт застосування норм права, розкриття змісту якого і є метою цього дослідження.

Нагадаємо, що правовий акт публічної влади являє собою *забезпечене з боку держави та визнане легітимним з боку громадянського суспільства формально-обов'язкове волевиявлення органів публічної влади, їх службових і посадових осіб, що має офіційний характер, здійснює справедливий з погляду домінуючої частини населення регулятивний або охоронний вплив на поведінку суб'єктів права й породжує юридичні наслідки, що відповідають принципу правопевності* [9, с. 35].

Поняття «акт застосування норм права» з-поміж інших різновидів правового акта публічної влади вирізняють такі особливості, що мають відношення як до його змісту, так до форми: 1) значно ширше коло суб'єктів, уповноважених здійснювати таке волевиявлення; 2) уміщення в ньому владних приписів індивідуального характеру, тобто, поіменна визначеність адресатів правозастосовного акта; 3) різноманітність зовнішніх форм вираження (письмової, вербальної чи конклюдентної); 3) специфічність його юридичної форми (назви офіційного документа), що не повторює юридичну форму інших правових актів публічної влади (вирок або ухвала

суду тощо); 4) специфічність його внутрішньої структури (внутрішньої будови), що залежить від ступеня складності цього різновиду правового акта; 5) у механізмі правового регулювання його субординаційна підпорядкованість нормативно-правовому акту (його похідний характер від нормативно-правового акта); 6) обмеженість його дії конкретним життєвим випадком (або аналогічними життєвими випадками для довготривалих правовідносин, що не завершуються одноактною реалізацією юридичних прав і юридичних обов'язків).

Висновки. Ураховуючи вищевикладене, під актом застосування норм права пропонуємо розуміти забезпечене з боку держави офіційне формально-обов'язкове волевиявлення (владний припис) уповноваженої сторони управлінських правовідносин (органів публічної влади, їх службових і посадових осіб, а у випадках, передбачених законом, представників громадянського суспільства), що здійснює регулятивний або охоронний вплив на поведінку індивідуально визначених суб'єктів права шляхом підтвердження, установлення, зміни або скасування їх юридичних прав і обов'язків у конкретній життєвій ситуації й спричиняє юридичні наслідки, що відповідають принципу правопевності.

Використані джерела:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Волпенко Н.Н. Реализация права: учебное пособие / Н.Н. Волпенко. – Волгоград: Издательство Волгоградского государственного университета, 2001. – 48 с.
3. Загальна теорія держави і права: [підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів] / М.В. Цвік, Л.В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. – Харків: Право, 2009. – 584 с.
4. Загальна теорія права: підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. – К.: Ваіте, 2016. – 392 с.
5. Карташов В.Н. Теория правовой системы общества : учебное пособие. В 2 т. Т. 1 / В.Н. Карташов ; Яросл. гос. ун-т. – Ярославль : ЯрГУ, 2005. – 547 с.
6. Проблемы общей теории права и государства: учебник для вузов / Под общ. ред. академика РАН, д. ю. н., проф. В. С. Нерсесянца. – М.: Норма, 2006. – 832 с.
7. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави : навчальний посібник / П.М. Рабінович. – К.: Атіка. – 2001. – 176 с.
8. Сердюк І.А. Уживання термінів «правовий акт» і «юридичний акт» у сучасній юридичній науці / І. А. Сердюк // Юридичний науковий електронний журнал. – 2016. - № 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.lsej.org.ua.
9. Сердюк І.А. Методологічний аналіз інтерпретацій поняття «правовий акт» / І. А. Сердюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – Дніпропетровськ. – 2016. – № 1 (80). – С. 76-83.
10. Сердюк І.А. Методологічний аналіз сучасних інтерпретацій поняття «застосування норм права» / І.А. Сердюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – Дніпропетровськ. – 2010. – № 3 (49). – С. 135-141.

11. Сердюк І.А. Методологічний аналіз сучасних інтерпретацій поняття «юридична відповідальність» / І. А. Сердюк // Право і суспільство. - 2010. - № 5. - С. 45-50.
12. Словарь иностранных слов. - 7-е изд., перераб. М.: Русский язык, 1979. - 624 с.
13. Теория государства и права: курс лекций / Под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. - 2-е изд., перераб. и доп. М.: Юристъ, 2002. - 776 с.
14. Теория государства и права: учеб. [для юрид. вузов] / А.Б. Венгеров. - 4-е изд., стер. - Москва: Омега-Л, 2007. - 608 с. : табл. (Высшее юридическое образование).
15. Теория государства и права. Учебник для юридических вузов и факультетов. Под ред. В.М. Корельского и В.Д. Перевалова - М.: Издательская группа ИНФРА · М - НОРМА, 1997. - 570 с.
16. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. - К.: Юрінком Інтер, 2006. - 688 с.
17. Теорія держави і права: навч. посіб. / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та ін.; За заг. ред. С.Л. Лисенкова, В.В. Копейчикова. - К.: Юрінком Інтер, 2002. - 368 с. - Бібліогр.: С. - 358-364.
18. Теорія держави і права: підручник / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинский та ін.; за ред. О. В. Петришина. - Х.: Право, 2015. - 368 с.
19. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. - К.: «Укр. енцикл.», Т. 1: А - Г. - 1998. - 672 с.

Стаття надійшла до редколегії 11.11.2016

Сердюк І.А. Понятие и особенности акта применения норм права

Рассмотрены существующие в современной юридической науке подходы к пониманию понятия «акт применения норм права». На основе их анализа обоснована авторская дефиниция категории, составляющей предмет исследования, а также определены особенности указанной разновидности правового акта публичной власти.

По мнению автора, акт применения норм права представляет собой обеспеченное со стороны государства официальное формально-обязательное волеизъявление уполномоченной стороны управленческих правоотношений, осуществляющее регулятивное или охранительное влияние на поведение индивидуально определённых субъектов права путём подтверждения, установления, изменения или отмены их юридических прав и обязанностей в конкретной жизненной ситуации, которое влечёт за собой юридические последствия, отвечающие принципу правовой определённости.

Ключевые слова: *акт, правовой акт, акт применения норм права, правоприменительный акт, применение норм права.*

Serdiuk I. A. The concept and features of the act the application of the legal norm

While working on this article, the author aims to clarify the content of the category "act of application of the legal norm" and find out features of this kind of legal act. Analysis of existing in the modern legal science approaches to the understanding of the concept "act of application of legal norm" has allowed to formulate the following interim conclusions having a methodological value: first, the act of application of legal norms cannot be reduced to the will only of the state bodies, their officials and officers,

after all, thus the scope of this concept is artificially narrowed. We believe that the studied category is characterized by such a significant feature as the adoption of the enforcement act by an authorized subject of administrative legal relations; secondly, the act of application of legal norms in its external form of expression (the method of objectivation in the external world) can be not only a written document but can have verbal form, or to be an act and action (to have a concludent form), which indicates the incorrectness of the interpretation of the studied concept exclusively as an official document, i.e., the material carrier of legal information; thirdly, it is impossible to fully agree with such an essential feature of the general and theoretical category as containment in the enforcement act of only binding for all addressees of the legal regulations. Such regulations may affirm, set, change or cancel not only the legal obligations of personally stated subjects to law, but also their legal rights. And the latter, as it is well known, are not of mandatory (compulsory) nature; fourthly, we believe that in the act the application of the legal norm is synthesized reflexed (that is, comprehended) will of the civil society or the state, as well as his own will by the subject to the enforcement.

Given these provisions under the act the application of the legal norm it is suggested to understand provided by the state official formally-binding expression of will (power requirement) of the authorized party of the administrative legal relations (of public authorities, their officers and officials, and in cases stipulated by law, representatives of the civil society) exercising a regulatory or protective effect on the behavior of individually set certain subjects to law through confirmation, establishment, change or cancellation of their legal rights and responsibilities in a specific situation and entails legal consequences, which correspond to the principle of legal propensity.

Key words: *act, legal act, act of application of legal norms, law enforcement act, application of legal norms.*

УДК 342.25(44)

О. М. Чернеженко

ПРОЦЕС ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ У ФРАНЦІЇ

У статті висвітлено особливості процесу децентралізації державної влади у Франції; проаналізовано реформи децентралізації державної влади; визначено принципи політики децентралізації; досліджено модернізацію демократичних процесів і структур на місцевому рівні Франції.

Ключові слова: *комуни, департаменти, регіони, префекти, децентралізація.*

Постановка проблеми. На сьогодні для України проведення реформи місцевого самоврядування є нагальним. Для побудови вдалої української моделі місцевого самоврядування потрібно провести порівняльний аналіз конституційно-правових моделей місцевого самоврядування низки зарубіжних країн. Досвід функціонування такої французької моделі викликає значний теоретичний та практичний інтерес, оскільки організація державної влади Франції була дуже близька до нинішньої організації місцевого самоврядування на рівні районів та областей в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема децентралізації публічної влади в Україні з огляду на досвід європейських країн все